

İslam Kardeşliği: Bir Duvarın Tuğlaları Gibi Olmak ^{1*}

1. Konunun Planı

- a. Kardeşliğin önemi
- b. İslam'ın kardeşlik anlayışı
- c. Peygamberimizin kardeşlik uygulamaları
- d. Kardeşlik hukukunu ve ahlakını geliştiren davranışlar
- e. Kardeşlik hukukunu ve ahlakını zedeleyen davranışlar

2. Konunun Açılımı ve İşlenişi

Euzü besmele, hamdele ve salveleden sonra vaazın giriş bölümünde kardeşlik konusunun önemi ve İslam'ın kardeşliğe verdiği değer üzerinde durulur. Gelişme bölümünde İslam'ın kardeşlik anlayışı, kardeşlik çeşitleri anlatılır. Peygamber Efendimiz (s.a.s.)'in kardeşlik uygulamaları örneklerle izah edilir. Ayet ve hadislerden yararlanarak İslam kardeşliğinin temel esasları ele alınır. Kardeşlik hukukunu ve ahlakını geliştiren ve bunları zedeleyen davranışlar zikredilir. Sonuç bölümünde ise konu kısaca özetlenir: Kardeşlik ahlakına ve hukukuna riayet etmenin kişiye ve topluma kazandırdıkları ile bunların gereğini yerine getirmemenin olumsuz sonuçları vurgulandıktan sonra vaaz kısa bir dua ile bitirilir.

3. Konunun Özet Sunumu

Yüce dinimiz İslam'ın temel hedeflerinden biri toplumun huzur, barış, güven ve mutluluk içinde yaşamasını sağlamaktır. Bu hedefe ulaşabilmek için İslam'ın insanlığa öğrettiği en önemli ilkelerden birisi de kardeşliktir. İslam insanlığa sadece kardeşliği değil kardeşliğin ahlakını ve hukukunu da öğretmiştir.

Peygamber Efendimiz (s.a.s.), peygamberlik hayatı boyunca hiçbir ayırım gözetmeksizin insanları İslam kardeşliğinde birleştirip kaynaştırmaya, kardeşliğin önündeki engelleri ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Peygamberimiz (s.a.s.), kardeşliği sadece telkin etmekle kalmamış, Ensar ve muhacirler ile Evs ve Hazreç kabileleri arasında gerçekleştirmiş olduğu fiili kardeşlik uygulamasıyla, insanlığa mükemmel bir kardeşlik örneği sunmuştur.

Can, mal, iffet/namusa saygı, dargınları barıştırmak, selam vermek, davete icabet etmek, öğüt vermek, hasta ziyareti, cenazeye katılmak, aksırana dua etmek ve yardımlaşma ve dayanışma gibi davranışlar kardeşlikle ilgili haklardandır.

Kardeşlik ancak yukarıda zikredilen esaslar ve kardeşlik hukuku ve ahlakı olarak nitelenen görev ve sorumluluklara riayet etmek ve kardeşliği zedeleyen her türlü söz ve davranışlardan kaçınmak suretiyle gerçekleşir ve yaşanır. Bunun sonucu olarak da fert ve toplum hayatında huzur, sükûn, barış, güven, mutluluk, birlik ve beraberlik hâkim olur.

4. Sonuç

Müslümanlar İslam'ın kardeşlik öğretisine, kardeşlik ahlakına ve hukukuna riayet ettikleri dönemlerde toplumlarında huzur, barış ve güven içinde yaşamayı sürdürmüşlerdir. Bu ilkeye yeterince riayet etmediklerinde ise toplumlarında huzursuzluk, kargaşa, haksızlık gibi çeşitli olumsuzlar baş göstermiştir.

¹ Bu vaaz projesi, Aşkale Müftülüğü İlçe Vaizi Asım Yeşilyurt tarafından hazırlanmıştır.

* Redaksiyon: Erzurum Müftülüğü İl İrşad Kurulu

Yüce Allah rengi, ırkı, dili, milliyeti, cinsiyeti, makamı, mevkisi, sosyal statüsü, mali durumu ne olursa olsun İslam'a inanan, iman ekseninde birleşen bütün müminleri kardeş ilan etmiştir. Müminler arasındaki kardeşlik iman üzerine kurulu İslam kardeşliğidir.

İslam kardeşliği iman, takva, sevgi, kendisi için istediğini kardeşi için de isteme, kardeşlik hukukuna riayet ve kardeşliğe aykırı her türlü söz ve davranıştan uzak kalma gibi esaslar üzerine kurulmuştur.

İman, kardeşlik duygusunu oluşturan en güçlü bağıdır. Çünkü iman birliğinde hiçbir çıkar, menfaat, beklenti söz konusu değildir. Bu itibarla iman kardeşliği kalıcı ve sürekli olduğu gibi kardeşliği oluşturan diğer bütün bağlardan da önde gelir.

5. Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Ayetler

• **وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا ۗ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠٣﴾**

“Hep birlikte Allah’ın ipine sımsıkı yapışın; bölünüp parçalanmayın. Allah’ın size olan nimetini hatırlayın. Hani siz birbirinize düşman idiniz de Allah gönüllerinizi birleştirdi ve O’nun nimeti sayesinde kardeş oldunuz. Siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan da sizi Allah kurtarmıştı. İşte Allah size âyetlerini böyle açıklıyor ki doğru yolu bulasınız.” (Âl-i İmrân Suresi – 103)

***

• **إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٠﴾**

“Müminler ancak kardeşler, öyleyse iki kardeşinizin arasını düzeltin, Allah’a itaatsizlikten sakının ki rahmetine mazhar olasınız.” (Hucurât Suresi – 10)

***

• **وَيَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا ۗ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٣﴾**

“Ey insanlar! Şüphesiz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık, tanışasınız diye sizi kavim ve kabilelere ayırdık, Allah katında en değerli olanınız O’na itaatsizlikten en fazla sakınmanızdır. Allah her şeyi hakkıyla bilmektedir, her şeyden haberdardır.” (Hucurât Suresi – 13)

***

- هَا أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تُدْعَوْنَ لِتُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَمِنْكُمْ مَنْ يَبْخَلُ وَمَنْ يَبْخَلْ فَإِنَّمَا يَبْخَلْ عَن نَّفْسِهِ وَاللَّهُ الْغَنِيُّ وَأَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ وَإِنْ تَتَوَلَّوْا يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَالَكُمْ ﴿٣٨﴾

“(Ey müminler!) İşte siz Allah yolunda harcama yapmaya çağrılıyorsunuz, fakat içinizden bir kısmı cimrilik ediyor. Halbuki cimrilik eden ancak kendine karşı cimrilik etmiş olur; zira Allah zengindir, siz ise yoksulsunuz. Eğer hak çağrısına sırtınızı dönerseniz Allah sizin yerinize başka bir topluluk getirir; sonra onlar sizin gibi olmazlar”. (Muhammed Suresi – 38)

***

- وَالَّذِينَ تَبَوَّؤُا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ۗ وَمَنْ يُوقِ شَحْنًا فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٩﴾

“Onlardan önce bu yurda yerleşmiş ve gönülden inanmış olanlar, kendilerine göç edip gelenleri severler, onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar; ihtiyaç içinde olsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin bencilliğinden korunmayı başarırsa işte kurtuluşa erecekler onlardır.” (Haşr Suresi – 6)

6. Konu İşlenirken Başyurulabilecek Bazı Hadisler

- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): “...حَسْبُ امْرِئٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ.”

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “...Müslüman kardeşini küçük görmesi kişiye kötülük olarak yeter.” (Ebû Dâvûd, Edeb, 35)

***

- عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ.”

Enes'ten nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Sizden biri, kendisi için istediğini (Müslüman) kardeşi için de istemedikçe (gerçek anlamda) iman etmiş olamaz.” (Buhârî, İmân,7)

***

- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: “مَنْ نَفَسَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ الدُّنْيَا نَفَسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ يَسَّرَ عَلَى مُعْسِرٍ يَسَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَمَنْ سَتَرَ عَلَى مُسْلِمٍ سَتَرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَاللَّهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَحِيهِ.”

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “**Kim bir Müslümanın dünya sıkıntılarında bir sıkıntıyı giderirse, Allah da onun kıyamet günündeki sıkıntılarında birini giderir. Kim darda kalan bir kimsenin işini kolaylaştırırsa, Allah da dünya ve âhirette onun işlerini kolaylaştırır. Kim bir Müslümanın ayıbını örterse, Allah da dünya ve âhirette onun ayıplarını örter. Kul, kardeşinin yardımında olduğu sürece, Allah da onun yardımcısı olur.**” (Ebû Dâvûd, Edeb, 60)

***

- عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): “مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادِّهِمْ وَتَرَاحُمِهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ مَثَلُ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهْرِ وَالْحُمَى.”

Numan b. Beşir'in naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “**Müminler, birbirlerini sevmeye, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermeye, tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer.**” (Müslim, Birr, 66)

***

- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: “إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ، فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ، وَلَا تَحَسَّسُوا، وَلَا تَجَسَّسُوا، وَلَا تَنَافَسُوا، وَلَا تَحَاسَدُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَكُونُوا، عِبَادَ اللَّهِ! إِخْوَانًا.”

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “**Zandan sakının! Zira zan, yalanın ta kendisidir. Birbirinizin sözlerine kulak kabartmayın. Birbirinizin özel hâllerini araştırmayın. Birbirinizle üstünlük yarışı içine girmeyin. Birbirinize haset etmeyin. Birbirinize kin beslemeyin. Birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah'ın kulları! Kardeş olun!**” (Müslim, Birr, 28)

7. Yararlanılabilecek Bazı Kaynaklar

- ❖ DİA, “**Kardeşlik**” ile İlişkili Maddeler
E-Kaynak: <https://islamansiklopedisi.org.tr/kardeslik/iliskili-maddeler>
- ❖ Hadislerle İslâm, “**Kardeşlik Hukuku: Müminler Kardeştir**” – DİB, Cilt 3 Sayfa 349
E-Kaynak: <https://hadislerleislam.diyamet.gov.tr/sayfa.php?CILT=3&SAYFA=349>
- ❖ Komisyon, “**Kardeşlik Yazıları**”, Ankara: DİB Yayınları
E-Kaynak: <https://yayin.diyamet.gov.tr/e-kitap/kardeslik-yazilari/komisyon/din-dusunce-yorum/4151>
- ❖ Komisyon, “**Hz. Peygamber Ve Kardeşlik Hukuku**”, Ankara: DİB Yayınları
E-Kaynak: <https://yayin.diyamet.gov.tr/e-kitap/hz-peygamber-ve-kardeslik-hukuku/dib/tematik-kitaplar/481>
- ❖ Komisyon, “**Ayetlerle Kardeşlik Hukuku**”, Ankara: DİB Yayınları
E-Kaynak: <https://yayin.diyamet.gov.tr/e-kitap/ayetlerle-kardeslik-hukuku/dib/kuran-kitapligi/3492>
- ❖ Komisyon, “**40 Hadiste Kardeşlik**”, Ankara: DİB Yayınları
E-Kaynak: <https://yayin.diyamet.gov.tr/e-kitap/40-hadiste-kardeslik/dib/hadis-ve-siyer/381>